

Викрадач тіл та інші загадкові історії

Луїза Мей Олкотт

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Пантелеймон Куліш

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Роберт Луїс Стівенсон

Викрадач тіл

З року в рік, щовечора, четверо з нас збиралися у невеликому холі готелю «Джордж», що в Дебенгемі: трунар, власник готелю, Феттс та я. Іноді нас бувало більше. Однак, чи дощ, чи сніг, чи вітер зносив з ніг, а кожен з нашої четвірки сидів у своєму улюбленому кріслі. Феттс був підстаркуватим шотландцем, котрий через свою надмірну незайнятість полюбляв хильнути, проте залишався освіченим та досить заможним. Він переїхав в Дебенгем ще юнаком багато років тому і, доживши тут до солідного віку, став для місцевих земляком. Синє камлотове пальто Феттса, як і церковний шпиль, стало пам'яткою міста. Його присутність в готелі «Джордж», його відсутність у церкві, його життя у стані похмілля та сумнівна репутація стали звичними для Дебенгема. У нього були якісь незрозумілі радикальні думки та швидкоплинні віроломні ідеї, котрі він час від часу висловлював, підсилюючи їх значущість гепанням кулака по столі. Він пив ром — п'ять чарок щовечора, і більшість свого вечірнього дозвілля в готелі проводив з чаркою в руці, насичений меланхолією та алкоголем. Ми називали його Лікарем, оскільки припускали, що він володів певними знаннями з медицини. Кажали, що він міг так-сяк вправляти переломи кісток чи вивихи, але, окрім цих незначних подробиць, ми нічого не знали про його характер та минуле.

Однієї темної зимової ночі, трохи по тому як годинник пробив дев'яту і до нас приєднався власник готелю, у «Джорджі» перебував хворий чоловік, славнозвісний землевласник, який помер від інсульту, так і не дійшовши до мерії, а його не менш відомий лондонський лікар негайно отримав про це телеграму. Це було вперше, коли щось подібне трапилося в Дебенгемі, ця подія по-своєму зворушила нас усіх, хоча й не так, як відкриття залізниці.

— Він уже прийшов, — сказав власник, після того як натоптав та запалив свою люльку.

— Він? — запитав я.— Хто? Хіба ж не лікар?

— Власною персоною, — відповів господар.

— Як його звати?

— Доктор Макферлейн, — сказав він.

Після третьої чарки Феттс уже був наче з-за рогу мішком прибитий, клював носом та розгублено дивився навколо, але, почувши останню фразу, прийшов до тями. Він двічі повторив прізвище «Макферлейн», спершу майже прошепотів, але вдруге зробив це несподівано емоційно.

— Так, — сказав власник. —Так його і звать, доктор Уолф Макферлейн.

Феттс одразу протверезів, його очі пожвавішали, голос став гучним та виразним, а слова серйозними та переконливими. Всі ми дуже здивувалися цій зміні, так наче мрець повернувся до життя.

— Перепрошую, — сказав він, — боюсь, я не вловив суть вашої бесіди, панове. Хто цей Уолф Макферлейн? — Феттс уважно вислухав відповідь власника. — Цього не може бути, це просто неможливо, однак я б дуже хотів зустрітися з ним віч-на-віч, — додав він.

— Лікарю, а ви з ним знайомі? — з цікавістю запитав трунар.

— Боже збав, — відповів той. — Та все ж ім'я у нього дивне, важко й уявити таке. Скажіть, а він старий?

—Що ж, — мовив власник, — він точно не молодий: у нього сиве волосся, але виглядає він молодше за вас.

— Усе-таки він старший, набагато старший. Проте, — Феттс лягнув рукою по столу, — як бачите, в мені грішному говорить ром. Цей чоловік, певно, має чисте сумління та здоровий шлунок. Сумління! Тільки послухайте мене. Ви, мабуть, подумали, що я старий порядний християнин, чи не так? Але ні, тільки не я. Я

ніколи не був лицеміром. Навіть Вольтер покривив би душею, якби був на моєму місці. Але розум, — він постукав пальцем по своїй лисині, — розум мій був світлим, і я бачив, та не зробив жодних висновків.

— Якщо ви знаєте цього лікаря, — насміливсь я зауважити після дещо незручної паузи, — то мушу зазначити, що ви геть не розділяєте враження господаря щодо нього.

Феттс навіть не звернув на мене уваги.

— Так, — раптом сказав він, — я повинен зустрітися з ним віч-на віч.

Запала тиша. Хтось грюкнув дверима на першому поверсі та ступив на сходи.

— А ось і лікар, — оголосив хазяїн готелю. — Якщо придивитися, то можете його розгледіти.

Від холу «Джорджа» до вхідних дверей було всього два кроки. Старі дубові сходи вели мало не на вулицю, від порогу й до останньої сходинки вони були покриті турецьким килимом, цей невеличкий простір щовечора був яскраво освітлений, не лише ліхтарем та вогнями вивіски, але й м'яким сяйвом вікна бару. Таким чином готель привертав до себе увагу перехожих на холодній вулиці. Рішучою ходою Феттс попрямував туди, а ми, з'юрмившись позаду, спостерігали за зустріччю двох чоловіків, як казав один з них, «віч-на-віч». Доктор Макферлейн був бадьорий та рішучий. Сиве волосся підкреслювало його бліде, спокійне, хоч і не позбавлене емоцій обличчя. Його костюм був з найкращого сукна, а сорочка з найбільшого льону, золотий годинник з товстим ланцюжком, запонки та окуляри з того ж дорогоцінного металу. Він носив широку білу краватку зі строкатим ліловим візерунком, а в руках тримав розкішне хутряне пальто. Не було жодних сумнівів у його високому соціальному статусі та багатстві. Який же то був контраст: побачити нашого отупілого, голомозого, брудного

п'яницю в старому камлотовому пальті навпроти нього.

— Макферлейне! — неприємно гукнув Феттс.

Поважний лікар тільки почав підійматись, як одразу ж зупинився, шокований фамільярним зверненням, що зачепило його гідність.

— Тодді Макферлейн, — повторив Феттс.

Лікар був уражений. Кілька секунд він пильно вдивлявся у чоловіка, що стояв навпроти, потім переляканими очима мигцем глянув на вулицю та тремтячим голосом прошепотів: — Феттсе! Ти!

— Так, я, — сказав наш завсідник. — Невже ти думав, що я теж мертвий? Не так то просто забути наше знайомство.

— Тихо! Тихо! — вигукнув лікар. — Тихо! Не сподівався тебе тут зустріти. Бачу, з тобою все в порядку. Спершу я ледь впізнав тебе, зізнаюся. Та я дуже задоволений, дуже задоволений, що мені випала така нагода. Наразі все має виглядати, як «здрастуйте, бувайте», бо на мене чекає екіпаж і я не можу спізнитись на потяг. Ти повинен, дай подумаю, так, ти повинен дати мені свою адресу і можеш розраховувати на якнайшвидшу відповідь. Я можу подбати про тебе, Феттсе. Бачу, ти бідний як церковна миша. Маємо якимось чином вирішити, як «у молоді літа» 1, коли ми наспівували ці слова за спільною вечерею.

— Гроші! — закричав Феттс. — Гроші від тебе! Ті гроші, які я отримав від тебе, валяються під дощем, там де я їх і кинув.

Доктор Макферлейн тільки-но відчув перевагу та впевненість, як категорична відмова знову відкинула його до зніяковіння.

Поважний вираз обличчя раптом став гримасою.

— Мій дорогий друже, як хочеш, так і буде, образити тебе — останнє, чого б я хотів. Я не буду втручатись. Однак я залишу тобі свою адресу.

— Я не хочу цього. Не хочу знати, де дах, який дає тобі притулок. Я почув твоє ім'я і боявся, що це виявишся ти. Хотів би я

знати, чи Бог таки існує. Тепер я знаю, що його нема. Пішов геть!

Він досі стояв на килимі між сходами та дверима. Тож видатний лондонський лікар, для того щоб втекти, мусив вибрати один з варіантів. Зрозуміло, що він вагався, обмірковуючи таке приниження. На фоні блілого обличчя його окуляри загрозливо виблискували. Поки він стояв, сповнений нерішучості, то помітив, як кучер екіпажа, що чекав на нього, уважно спостерігає за цією незвичайною сценою. У той же час він зловив на собі погляд нашої маленької компанії, що тулилася в кутку бару. Присутність стількох свідків змусила його рятуватися втечею. Він увесь напружився, тісно притулившись до перил, та зробив ривок до дверей, наче змія, що нападає. Однак його випробування на цьому не закінчились. Він уже майже пройшов повз Феттса, як той схопив його за руку та до болю чітко прошепотів: — Ти це ще колись бачив?

Заможний лондонський лікар щосили закричав, штовхнув свого опонента та кинувся геть з піднятими руками, наче злодій, якого спіймали на гарячому. Екіпаж вже з гуркотом мчав до станції, перш ніж ми встигли зрушити з місця. Ця сцена закінчилась наче сон; сон, що залишив по собі докази та сліди. Наступного дня біля порогу слуга знайшов зламані окуляри в золотій оправі. Того ж вечора ми стояли біля вікна бару, затамувавши дух. Феттс був з нами, тверезий, блідий та рішучий.

— Бережи нас Боже, пане Феттс! — сказав власник, який першим прийшов до тям після нещодавньої події. — Що, заради Бога, все це означає? Ви говорили про якісь дуже дивні речі.

Феттс повернувся до нас та глянув в обличчя кожного.

— Подивімося, чи ви вмієте тримати язик за зубами. Той чоловік, Макферлейн, — краще не стояти у нього на шляху. Ті, хто заважали йому, вже пошкодували про це, та от тільки занадто пізно.

А тоді, навіть не випивши третьої чарки, та що там, навіть не дочекавшись двох попередніх, він попрощався з нами і пішов під

світлом ліхтарів готелю у темну ніч.

Наша трійка повернулась на свої місця у хол, що був освітлений полум'ям із каміна та свічками. Поки ми підсумовували все, що відбулось, перший холодок нашого здивування перетворився на іскру цікавості. Вже було пізно, це були найдовші посиденьки в «Джорджі», які я пам'ятаю. Кожен з нас, перед тим, як ми розійшлися, висунув свою теорію, котру неодмінно мав довести. І жоден з нас не мав важливішої справи на всьому білому світі, ніж спробувати з'ясувати, що ж трапилося у минулому нашого нещасного товариша та розкрити таємницю, яка поєднувала його з відомим лондонським лікарем. Не хочу вихвалитися, та думаю, що у мене найкраще вийшло розкрити цю історію, і цілком можливо, що нема іншої такої людини, котра могла б розказати про весь цей жах.

У молоді роки Феттс вивчав медицину в Единбурзі. Він мав своєрідний талант, талант, який допомагав йому швидко засвоювати все почуте та перетворювати це на власну вигоду. Вдома він мало навчався, однак був ввічливим, уважним та кмітливим у присутності своїх наставників. Невдовзі здібного юнака, який вмів уважно слухати та мав хорошу пам'ять, помітили. Більше того, у ті часи він був досить привабливим та пишався цим, що спершу мене здивувало. Тоді ж і з'явився один викладач анатомії, якого час від часу запрошували проводити лекції. Його я надалі згадуватиму під літерою К. Згодом його ім'я стало занадто відомим. Цей викладач потай пробирався вулицями Единбурга, поки натовп аплодував страті Берка, та голосно вимагав смерті чоловіка, котрий доручив йому таку криваву роботу. Проте пан К. був тоді на піку своєї слави. Він насолоджувався своєю популярністю частково завдяки власному таланту та спритності, частково завдяки некомпетентності свого суперника — університетського професора. Принаймні студенти присягали його ім'ям, та й сам Феттс повірив, як і решта,

що він заклав основи успіху, коли здобув прихильність цього надзвичайно відомого чоловіка. Пан К. не тільки насолоджувався своїм соціальним статусом та життям у розкошах, а ще й був майстерним викладачем. Ретельна підготовка подобалася йому не менше, ніж хитрі фокуси. Феттсу імпонувало і те й інше, що заслуговувало на увагу наставника, тож іще до другого курсу він отримав посаду помічника лаборанта на півставки або, так би мовити, молодшого асистента.

На цій посаді відповідальність за демонстраційний та лекційний зали перейшла до Феттса. Він був зобов'язаний слідкувати за чистотою приміщень та поведінкою інших студентів, також у його обов'язки входило постачати, отримувати та розподіляти різні речі. Саме з огляду на нижчезгадану справу, на той час дуже делікатну, пан К. розмістив Феттса на тій же вулиці і, зрештою, у тому ж будинку, де була препараційна. Тут, після ночі бурхливих насолод, коли руки все ще тремтіли, а погляд був затуманений та розгублений, йому доводилося вставати з ліжка темними зимовими ночами, щоб прийняти матеріал для препараційної від брудних та огидних торговців. Він відчиняв двері цим сумнозвісним по всій країні людям. Він допомагав їм із жакливою ношею, платив їм брудну платню, а коли вони йшли — залишався наодинці з огидними рештками колись людського створіння. Після таких епізодів він намагався ще задрімати на годинку чи дві, щоб відновити сили після нічних жаків і бути готовим до роботи вдень. Мало хто міг би бути більш байдужими до життєвих вражень, щоб навіть не помічати смерть. Його розум був закритий для всіх загальних міркувань. Він був нездатний зацікавитися долею інших, раб власних бажань та нищих амбіцій. Непривітний, легковажний та щонайменше егоїстичний, він мав ту крихту розсудливості, яку помилково називають моральністю, і яка утримує людину від безпробудного пияцтва чи крадіжок. Крім того, він домагався уваги

своїх наставників та товаришів і не мав бажання зазнати невдачі у якійсь зі сфер свого суспільного життя, принаймні явно. Таким чином, певна винятковість його досліджень приносила йому величезне задоволення, і день за днем він бездоганно служив своєму наставникові, пану К. Свій робочий день він компенсував розгульними ночами та мерзеними насолодами. Та коли цей баланс порушився, частина його, котру він називав совістю, показала своє справжнє єство.

Постачання матеріалів було безперервною проблемою для нього та його наставника. У великій та постійно зайнятій аудиторії сировина для препарування щоразу закінчувалася. Тож такий необхідний промисел був не тільки неприємним сам по собі, а й загрожував небезпечними наслідками усім, хто до нього був причетний. За правилами пана К. йому не варто було ставити жодних запитань. «Вони приносять тіло, ми платимо ціну», — говорив той та постійно повторював. — «Quid pro quo» 2. І, знову, дещо зневажливо: «Не запитуйте нічого, — казав він своїм помічникам, — заради чистого сумління». Ніхто й подумати не міг, що тіла отримували способом вбивства. Якби цю думку хтось висловив уголос, то він би підскачив від жаху. Та те, з якою легкістю він говорив про такі жакливі речі, вже саме по собі було злочином проти хороших манер та водночас спокусою для людей, з якими він співпрацював. Наприклад, Феттс часто зауважував виняткову свіжість тіл. Він знову і знову був вражений винуватим та водночас бридким виглядом шибеників, які приходили до нього перед світанком. Добре все обдумавши, він, певно, приписував надто аморальний та недвозначний сенс недбалим порадам наставника. Одним словом, він зрозумів свої обов'язки, їх було лише три: приймати те, що принесли, платити за це та відводити очі від будь-яких ознак злочину. Одного ранку, в листопаді, ця політика мовчання зазнала випробовувань. Феттс не спав цілу ніч через

нестерпний зубний біль, ходив по кімнаті, наче звір у клітці, або у гніві падав на ліжко і нарешті занурювався у той глибокий та неспокійний сон, що настає після ночі болю, коли його розбудили торговці, які вже вкотре роздратовано повторювали свій сигнал. Сяйво місяця було холодним та ясным, дув морозний вітер, холод собачий, місто ще не прокинулось, але тиха метушня вже провіщала шумний, сповнений турбот день. Цвинтарні злодії прийшли пізніше, ніж зазвичай, і, здавалось, що їм не терпиться піти раніше. Феттс, ще не до кінця прокинувшись, освітлював їм шлях нагору. Крізь сон він чув, як вони бубонять про щось ірландським акцентом. Коли вони зняли мішок зі свого товару, він притулився до стіни так, наче ще дрімав, тож мусив зібратися, щоб знайти для них гроші. Як тільки він це зробив, його очі засяяли на зблідлому від жаху обличчі. Він підняв свічку та ступив на два кроки ближче.

— Боже Всемогутній! — закричав він, — та це ж Джейн Гелбрейт!

Чоловіки нічого не відповіли, тільки почовгали ближче до дверей.

— Я знаю її, кажу ж вам, — продовжував він. — Вчора вона була жива і здорова. Неймовірно, вона не може бути мертвою. Це неможливо, ви повинні були отримати тіло чесним шляхом.

— Звичайно, сер, ви все не так зрозуміли, — сказав один із них.

Однак інший злісно подивився Феттсу в очі та став вимагати, щоб йому негайно віддали гроші.

Неправильно зрозуміти погрозу чи перебільшити небезпеку було неможливо. Серце юнака підвело його. Він, затаючись, перепросив їх, відрахував потрібну суму та спостерігав, як ненависні йому відвідувачі йдуть геть. Тільки-но вони пішли, як він підтвердив свої сумніви. За дюжиною безперечних прикмет він упізнав дівчину, до якої жартував напередодні. З жахом він помітив на її тілі сліди, що вказували на насильницьку смерть. Паніка

охопила його, і він сховався у власній кімнаті. Там довго міркував над своїм відкриттям. Він тверезо обдумав значення вказівок пана К. та небезпеку, яку несло втручання в таку серйозну справу, і, нарешті, вирішивши болісну дилему, постановив собі спитати поради в безпосереднього начальника, асистента викладача.

Ним був Уолф Макферлейн, молодий лікар, якого обожнювали безтурботні студенти, так само як і здібні чи безпутні та навіть до краю недобросовісні. Він подорожував та навчався за кордоном. Його манери були приємними та навіть трохи випереджали свій час. Він був авторитетним, майстерно катався на ковзанах, грав у гольф та мав зв'язки у відповідних клубах. Він одягався з вишуканою зухвалістю, і, щоб додати останній штрих до його величі, він мав власний легкий відкритий екіпаж та породистого коня. З Феттсом у нього були досить близькі стосунки. Безумовно, їх пов'язані посади вимагали певної спільності. Коли матеріалів для препарування не вистачало, вони разом їхали далеко за місто в екіпажі Макферлейна, знаходили й оскверняли якесь відлюдне кладовище та поверталися до дверей кабінету ще до світанку уже зі здобиччю.

Саме того ранку Макферлейн приїхав дещо раніше, ніж зазвичай. Феттс почув його, зустрів на сходах, розповів, що трапилось напередодні та показав причини своєї тривоги. Макферлейн оглянув сліди на її тілі.

— Так, — сказав він, кивнувши, — виглядає підозріло.

— То що ж мені робити? — запитав Феттс.

— Робити? — повторив колега. — Ти хочеш щось робити? Чим менше розмов, тим краще для справи, я б так сказав.

— Хтось іще може її впізнати, — заперечив Феттс. — Та вона така ж відома, як Касл-Рок.

— Будемо сподіватися, що ні, — сказав Макферлейн. — А якщо хтось і впізнає, що ж, ти не був з нею знайомий, хіба не розумієш, і кінець історії. Справа в тому, що це триває вже занадто довго. З

брудної води ще ніхто чистим не вийшов, ти впакуєш пана К. в найжахливіші неприємності, а сам попадешся як муха в окріп. Те ж саме буде і зі мною, якщо ти це зробиш. Хотів би я знати, як би ми виглядали чи що в біса ми б про себе розповіли як свідки в суді. Як на мене, то одну річ ти знаєш напевно, що, власне кажучи, всі люди, чий тіла ми отримували, були вбиті.

— Макферлейне! — закричав Феттс.

— Та що ви кажете! — глузував той. — Наче ти сам не підозрював цього!

— Підозра — це одна річ.

— А доказ інша. Знаю. Мені так само шкода, як і тобі, що це опинилося тут, — сказав Макферлейн, тицяючи в тіло своєю тростиною. — Найкраще для мене — не впізнавати її. І я не впізнаю, — зухвало додав він. — Роби що завгодно. Я не наказую тобі, але думаю, що будь-яка інша людина на цьому світі зробила б те саме, що і я. До того ж, я вважаю, що пан К. на це і розраховує. Питання полягає в тому, чому він вибрав нас у ролі своїх помічників? Я відповім — тому, що йому не потрібні старі баби.

...

Далі — у повній книжці «Викрадач тіл та інші загадкові історії».
nashaknyga.com.ua